

Отримано: 31.12.2021 р.

Прорецензовано: 21.01.2022 р.

Прийнято до друку: 25.01.2022 р.

e-mail: vit40x40@gmail.com

DOI: 10.25264/2409-6806-2022-33-98-104

Круковський В. На завершальному етапі консолідації: діяльність українських організацій Канади в контексті формування єдиного представницького органу (1938–1940 роки). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Історичні науки»*. Острог, 2022. Вип. 33. С. 98–104.

УДК 94(71):323.113(=161.2):061.2"1938/1940"

Віталій Круковський

НА ЗАВЕРШАЛЬНОМУ ЕТАПІ КОНСОЛІДАЦІЇ: ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ КАНАДИ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ЄДИНОГО ПРЕДСТАВНИЦЬКОГО ОРГАНУ (1938–1940 РОКИ)

Завданням статті є аналіз подій стосовно утворення та діяльності українських діаспорних організацій в Канаді, подальшої їх консолідації навколо одного проводу – Комітету українців Канади, створеного у Вінніпегу 7 листопада 1940 року. У публікації відображено, як українська діаспора згуртувалася для збереження української культури та національної і політичної самосвідомості українців, а їхні провідники знайшли спільну мову за сприяння уряду Канади.

Ключові слова: Канада, Комітет українців Канади, канадське українство, консолідація, діаспорна організація.

Vitaliy Krukovsky

AT THE FINAL STAGE OF CONSOLIDATION: THE ACTIVITIES OF UKRAINIAN ORGANIZATIONS IN CANADA IN THE CONTEXT OF THE FORMATION OF A UNIFIED REPRESENTATIVE BODY (1938-1940)

The aim of the article is to analyze the events concerning the formation and activity of Ukrainian diaspora organizations in Canada, their further consolidation around one leadership – the Ukrainian Canadian Committee, established in Winnipeg on November 7, 1940. Almost twenty years have passed since the defeat in the First Liberation Struggle. At that time, the Ukrainian people lived in difficult and tragic conditions as a result of the occupation of their lands by Soviet Russia, Poland, Czechoslovakia, and Romania. Dnieper Ukraine was conquered by the Soviet totalitarian regime, which continued the policy of destroying Ukrainians as a nation by suppressing any uprisings and other manifestations of civil disobedience. A similar policy was pursued by the Polish government in western Ukraine for the same purpose, with repressions against Ukrainian patriots and ordinary Ukrainians. Any activity of organized Ukrainian communities and associations undesirable for the occupiers was persecuted, and the autochthonous population of Ukrainian ethnic lands was replaced. In addition, the colonizers destroyed the intellectual elite of the enslaved country – scientists, writers. Given these circumstances, some Ukrainians were forced to seek a better fate in other countries, including Canada. It has been proven that no country in the world – neither Soviet Russia, nor Poland, nor Czechoslovakia, nor Romania, nor Hungary – has ever been interested in and supported the restoration of Ukrainian statehood. Global trends towards the Ukrainian people have forced various Ukrainian public and political organizations to unite into one structure. The publication reflects how the Ukrainian diaspora rallied to preserve Ukrainian culture and the national and political identity of Ukrainians, and their leaders found common ground with the assistance of the Government of Canada.

Key words: Canada, the Ukrainian Canadian Committee, Canadian Ukrainianness, consolidation, diaspora organization.

З огляду на поразку в Перших визвольних змаганнях 1917-1921 років та загрозу репресій з боку радянського тоталітарного режиму, українські емігранти другої хвилі були змушені оселитися у багатьох країнах Заходу, зокрема і в Канаді, аби надалі продовжити боротьбу з метою збереження національної самобутності. Саме вони стали у витоків різноманітних за ідеологічними поглядами політичних організацій української діаспори в Канаді (Союз гетьманців-державників, Союз україн-

ців-самостійників, Братство українців-католиків, Українське Національне Об'єднання, пізніше Союз українських організацій), котрі наприкінці 30-их років ХХ століття почали гуртуватися навколо одного проводу – Комітету українців Канади. На початку 20-их років ХХ століття в житті української діаспори відбулося чимало важливих подій (Ризька мирна угода між Польщею і Радянською Росією 18 березня 1921 року та Другий зимовий похід Армії Української Народної Республіки 25 жовтня – 9 грудня 1921 року), котрі суттєво вплинули на хід боротьби української нації за незалежність, підвищили її самосвідомість та ознаменували згуртування канадського і світового українства, його об'єднання.

В українознавчих студіях проблемі возз'єднання українських діаспорних організацій в Канаді та взаємодії або конфліктів між ними на ідеологічному та релігійному ґрунті приділена значна увага. Детальну інформацію про події в 1921-1940 роках містять праці українських діаспорних істориків Михайла Марунчака [9], Олега Геруса [5], Ольги Войценко [4], Василя Вериги [3; 15], Любомира-Ярослава Луцюка [13] та Богдана Кордана [13; 14], а також сучасних вітчизняних учених Віктора Макара [7; 8] і Юлії Балицької [1]. Чимало фактів містяться у збірках документів та інших матеріалів про діяльність української політичної еміграції у міжвоєнний час [11] і в роки Другої світової війни та у фонді №15 «Колекція журналів, газет та бюлетенів, виданих в Україні та за кордоном» Центрального державного архіву зарубіжної україніки [12]. Розгорнутий хронологічний перебіг подій стосовно консолідації канадського українства виклали українські діаспорні історики Олег Герус [5] та Ольга Войценко [4], вітчизняні політологи Віктор Макар [7; 8] і Юлія Балицька [1]. Вчинки видатних українців щодо об'єднання українських діаспорних організацій Канади навколо єдиного проводу й політичні передумови перед вирішальними подіями в історії канадського українства висвітлені в публікаціях діаспорних істориків Ольги Войценко [4], Василя Вериги [3; 15], Михайла Марунчака [9] і Олега Геруса [5] та сучасної дослідниці Юлії Балицької [1], а також канадського соціолога Нормана Гілмера [13]. Та ж сама плеяда закордонних українських істориків і чернівецькі політологи Віталій Макар та Юлія Балицька відзначали суттєвий вплив репресій проти українського населення Холмщини та Підляшшя з боку уряду Польщі навесні-восени 1938 року на становище українців в Канаді, котрі стали частіше перейматися думкою про консолідацію [1; 7; 8]. Остаточно проблема вийшла на поверхню після окупації Угорщиною Карпатської України 15 березня 1939 року, про що мовиться в другому томі підручника Михайла Марунчака з історії українців Канади та матеріалах Центрального державного архіву зарубіжної україніки [9; 12]. Процес поступового об'єднання розрізаних з політичних мотивів українських діаспорних організацій в Канаді простежується в публікаціях діаспорних фахівців Богдана Кордана [13; 14], Михайла Марунчака [9], Любомира-Ярослава Луцюка [13] і Олега Геруса [5], науковій праці Юлії Балицької [1] та документах й матеріалах з історії української політичної еміграції в 1918-1945 роках [11]. Про роль Василя Кушніра в консолідації канадського українства в 1939-1940 роках писали українські діаспорні історики Олександр Баран, Василь Верига і Олег Герус та сучасна чернівецька політологиня Юлія Балицька [1; 2; 3; 5; 15].

У представленій статті досліджені досі невивчені питання, зокрема вплив суспільно-політичних подій в Україні та Європі на життя канадського українства та роль окремих громадських діячів, зокрема Василя Кушніра, у його згуртуванні.

Метою статті є аналіз історичних передумов та перебігу процесу взаємодії між українськими діаспорними організаціями та їх подальшого об'єднання в лавах одного проводу – Комітету українців Канади.

У передвоєнний час у середовищі канадського українства посилювалося політичне протистояння [6, с. 137; 10, с. 81]. Щороку преса відзначала прагнення окремих громадян та політичних осередків до створення координаційного центру. Проте розбіжності в дискусіях між політичними угрупованнями в багатьох сферах життєдіяльності були настільки величезними, що, за словами історика Михайла Марунчака, «за цією атмосферою менших справ важко було й бачити основні й далекосяжні питання». Український соціолог професор з Праги Ольгерд Бочковський наприкінці власної мандрівки країною 2 червня 1937 року зауважив у газеті «Канадійський українець»: «Українці повинні зійтися при круглому столі. В Канаді вони мають специфічне призначення. Вони повинні єднатися там, де ходить про загально-українські справи. Перед співгромадянами вони повинні виступати як українці, а не як члени поодиноких угруповань. Вони повинні особливу увагу звертати на пропагування української справи між канадійцями». З перспективи часу можна відзначити, що Ольгерд Бочковський лише нагадував своїм канадським землякам про цю довголітню філософію [9, с. 246-247]. З роками

ідея цілковитого згуртування канадського українства все частіше отримувала додаткові імпульси. Ті умови, які формувалися всередині Канади та за її межами, змушували українців шукати компроміси з метою об'єднання [1, арк. 37].

На українських етнічних землях під ворожою займанщиною йшла боротьба, що вимагала всебічної підтримки заокеанського українства і одноставного виступу в обороні прав українського народу. Та цього не траплялося через внутрішні суперечки в лавах націонал-патріотичного табору діаспори. Союз українців-самостійників, Братство українців-католиків, Українське Національне Об'єднання і Союз гетьманців-державників розуміли потребу втручання уряду Канади в українські справи, але з власних позицій. У той час, як ще не встигла делегація однієї організації повернутися з Оттави після звернення до прем'єр-міністра країни з проханням виступити на захист поневолених українців, як інша вже вислала делегацію, що заперечувала право першої представляти канадських українців. Навіть прихильно налаштовані до української проблеми канадські дипломати і державні діячі часто не знали, котрому українському представникові варто вірити. Було очевидно, що розсварене канадське українство не зможе допомогти рідній Батьківщині, окупованій Радянським Союзом, Польщею, Румунією та Чехословаччиною, чиї уряди посилювали переслідування місцевої національно-культурної інтелектуальної еліти [3, с. 76].

Головним каталізатором, що призвів до необхідності консолідації канадського українства, стали події 1938-1939 років в Україні та світі [1, арк. 39]. На західноукраїнських землях під виглядом «умиротворення» розгорталася колонізація перенаселених та економічно відсталих українських земель поляками, а уряд санкціонував руйнування українських православних церков у Холмському та Підляському воєводствах. Майже 175 церков було зрівняно з землею, 150 переведено на римо-католицькі служби, посилювалося навернення українського православного населення в римо-католицизм. Українські політичні лідери та інтелектуальна еліта були засуджені до концтабору в Березі-Картузкій. Водночас румуни також нехтували інтересами українців у Північній Буковині та Бессарабії. Українські школи, як і в Польщі, тут закривалися, а українські газети вилучалися та заборонялися. У другій половині 30-х років уряд Чехословаччини почав політику переслідування українців у так званій Русі, яка мала стати її автономною складовою. Завойовники діяли згуртовано заради знищення духу української незалежності [15, р. 38-39].

Репресивна діяльність колонізаторів привернула увагу канадських українців не тільки з політичних мотивів, але і тому, що багато з них мали родичів, які безпосередньо страждали. Союз українців-самостійників та Українське Національне Об'єднання організували демонстрації, щоб підняти рівень загальногромадської свідомості і привернути увагу офіційної Оттави до України. Щорічні народні збори СУС схвалювали резолюції на підтримку української визвольної боротьби. Хоча зауважували, що українці в Україні, а не в Канаді, мають визначити характер боротьби та майбутній український суспільний і політичний лад. УНО, навпаки, виконувало програму ОУН, яка мала специфічну візію майбутньої України. Згідно зі словами Тимоша Павличенка, "Україна буде націоналістичною, бо вона не може бути іншою". Обидві організації, однак, були одноставні, що Радянський Союз розпадеться в очікуваному конфлікті з Німеччиною [5, с. 136].

Коли канадське українство довідалося навесні 1938 року про посилені утиски прав українців на Холмщині та Підляшші з боку уряду Другої Речі Посполитої, руйнацію їхніх православних церков та ліквідацію читалень «Просвіти», інших культурно-просвітницьких товариств, то організувало масові маніфестації-віча. Організатори заходів висилали листи й телеграми до федерального уряду країни з проханням втрутитися у ситуацію [9, с. 247]. Зрештою, канадське українство православного і греко-католицького віросповідання також відреагувало на ці події демонстраціями, протестами та збором коштів на допомогу постраждалим від колоніального гніту українцям [1, арк. 39].

18 вересня біля міської Авдиторії Вінніпегу зібралася демонстрація під керівництвом Протестного комітету Тараса Фарлея за участі трьох тисяч канадських українців. Маніфестація спрямовувалася «проти насильств в Польщі». Відтак, українські греко-католики і православні створили спільний фронт [4, с. 398]. До речі, такі виступи відбувалися і по інших містах Канади, зокрема у тих місцевостях, де проживала значна кількість українців [7, с. 166]. Представники Української греко-православної церкви, Союзів українців-самостійників та бувших українських воєнків у вересні 1938 року звернулися до уряду Канади з вимогою повідомити Лігу Націй щодо вкрай незадовільного становища українців в Польщі [8, с. 41]. За участі місцевих громадських організацій та церковних парафій відбулися наради стосовно масової демонстрації. Вінніпезька маніфестація канадського українства

18 вересня 1938 року заслуговує на увагу як каталізатор початку процесу його консолідації у рамках єдиного координаційного центру громади в країні її проживання. Обговорювалася проблема формування Конгресу українців Канади, проте з огляду на нові події знову відкладена у довгий ящик [4, с. 227-228].

Коли восени 1938 року назріли проблеми в Закарпатті, котре у міжвоєнну добу перебувало в складі Чехословаччини і лише згодом стало автономією в її межах, з'явилася велика потреба у моральній та матеріальній допомозі землякам. Над незалежною Карпатською Україною нависла загроза вторгнення з боку Угорщини та Польщі – сусідів Чехословаччини [9, с. 247].

8 лютого 1939 року Репрезентаційний комітет канадійських українців випустив комунікат № 2 «Про становище українців відносно української справи в Європі». Його підписали представники всіх українських націонал-патріотичних діаспорних організацій та християнських церковних конфесій Канади, українці-депутати законодавчих зборів провінцій і міст, канадські державні та громадські діячі і науковці. Декларація була надіслана до федерального уряду та парламенту Канади і оприлюднена в різних численних часописах в Північній Америці та Західній Європі. На обговорення її поставив депутат Палати громад Канади з Вегревілля в провінції Альберті фермер, бізнесмен і вчитель Вільям Гейгорст, соціал-кредитор за партійною приналежністю [12, арк. 6 зв.]. Репрезентаційний комітет канадійських українців здобув широку підтримку громади [14, р. 13]. Становлення Карпатської України 13-14 березня 1939 року засвідчило перший крок до втілення мети у життя і підсилило надії українських патріотів на підтримку нацистської Німеччини. Оскар Склтон написав у своєму конфіденційному зверненні до прем'єр-міністра Вільяма Ліона Маккензі Кінга: «Українці досі сподіваються, що у світлі сьогоденних подій, давні мрії можна здійснити. Задля збереження національних інтересів країни слід утримати цю чисельну групу від вчинення неприємностей удома і за кордоном» [13, р. 86-87].

Останні розмови про консолідацію відбувалися в червні 1939 року [9, с. 248]. Нагода для справжньої церковної співпраці надійшла від Національної військової служби Канади, яка була зацікавлена молодими військовослужбовцями-українцями, котрі достойно проявили себе у Першій світовій війні та на строковій службі. Цей департамент налагодив контакт з організаційним комітетом через ветерана Великої війни 1914-1918 років українського самостійника і канадського ліберала Василя Буряника. Його запросили до Оттави на розмову з прем'єр-міністром Канади Вільямом Ліоном Маккензі Кінгом і членом Ради Північно-Західних територій та заступником міністра закордонних справ Канади Оскаром Склтоном, фахівцем у східноєвропейських і українських справах. Це була довгоочікувана нагода представити уряду позицію української спільноти в Канаді щодо подій в Європі. Попередньо справа обговорена на закритому засіданні СУС у Вінніпегу, де схвалено рішення про запрошення Братства українців-католиків для формування спільної православно-католицької делегації, оскільки це було би переконливіше і впливовіше. Мовляв, Оттава обізнана у фракційності канадського українства. погодилися з цим висновком отець Василь Кушнір та єпископ Василь Ладика [5, с. 139-140].

6 липня 1939 року Василь Буряник зустрівся з прем'єр-міністром Канади Вільямом Ліоном Маккензі Кінгом [9, с. 249]. Поінформував про утиски українців з боку урядів Польщі та Радянського Союзу [1, арк. 45]. Окрім того, священник з Монреалю Василь Гігейчук, адвокат з Торонто Теодор Гуменюк і Василь Буряник мали нараду з Оскаром Склтоном та дипломатом Норманом Робертсоном, повідомивши їх про події в Європі та Україні, зокрема і в Закарпатті. Українсько-канадська делегація висловила солідарність своєї громади з демократичним світом, що опинився під загрозою нової світової війни. Учасники зустрічі заявили про нагальну потребу тісної співпраці між офіційною Оттавою та українською громадою [9, с. 249]. 9 липня 1939 року українсько-канадські делегати зустрілися з першим секретарем Верховного комісара Канади у Великій Британії Лестером Пірсоном. 13 липня Вільям Ліон Маккензі Кінг надіслав до Лондона звіт про результат зустрічі з канадськими українцями, де висвітлювалося їхнє основне бачення тогочасного становища у Європі. Внаслідок цього почався процес консолідації української діаспори в Канаді [9, с. 248-249]. Відвідини українсько-канадською делегацією Оттави 5-9 липня 1939 року стали першим кроком до порозуміння і співпраці між всіма провідними організаціями національно-патріотичної гілки громади [1, арк. 46].

5 липня Никифір Григоріїв писав Костю Мацієвичу, що значна частина канадського українства позитивно налаштована на створення єдиного представницького комітету, додавши, що українці в Північній Америці повинні гуртуватися у єдину структуру. Проти цього, на думку громадського

діаспорного діяча, виступали «лошаки» без самостійної думки, які, мовляв, залежать від «європейського наказу» [11, с. 601-602]. Під «лошаками» розумілося Українське Національне Об'єднання, яке було ідеологічно тісно пов'язане з Організацією Українських Націоналістів.

Українські націонал-патріоти в Канаді просили Вільяма Ліона Маккензі Кінга порушити питання про самовизначення України перед британцями, які, вважалося, були в змозі схвалити справедливе політичне рішення. Сподівалися, що у разі розпаду Радянського Союзу Велика Британія прихильно поставиться до національних прагнень українського народу [14, р. 20-21].

Оскар Скелтон спрямував ці та інші звернення до Королівської Канадської кінної поліції. Недавня інформація про українські діаспорні організації переконала його у необхідності це зробити [14, р. 21].

23 серпня 1939 року народний комісар закордонних справ Радянського Союзу В'ячеслав Молотов і міністр закордонних справ Німеччини Йоахім фон Ріббентроп уклали пакт про ненапад, який перекреслив сподівання Невілла Чемберлена на вічний мир та мрії українців про незалежність. Наслідків цієї змови не зачекалися. 1 вересня 1939 року Адольф Гітлер напав на Польщу, і Велика Британія, пов'язана з тією союзною угодою, через два дні оголосила війну Німеччині. Франція слідувала за Великою Британією, а Канада – 10 вересня. Почалася Друга світова війна. 17 вересня Радянський Союз порушив договір про ненапад з Польщею і окупував її східні частини, заселені українцями на півдні та білорусами на півночі. Цей поворот подій схвилював світ, а тим більше канадських українців. Українці повсюдно засуджували російське вторгнення на Захід України, яке радянська офіційна пропаганда називала "визволенням західних українців та білорусів від польського ярма" [15, р. 55].

Друга світова війна спонукала до швидшого згуртування різних ідейно-політичних сил канадського українства у єдиний провід, а військові дії вимагали посиленої праці не лише української громади, а й загалом країни. Вільям Ліон Маккензі Кінг був зацікавлений у тому, щоб суспільство не затонуло у внутрішніх чварах, а одностайно пристало на його позицію у воєнних зусиллях уряду. Уряд наполягав на спрямуванні їхніх зусиль усіх на боротьбу із супротивником [3, с. 77]. Тож новий етап перемовин щодо консолідації канадського українства турбував і саму громаду, і уряд країни її проживання [1, арк. 47]. З огляду на зміну ситуації, 4 вересня 1939 року керівник Екзекутиви УНО Володимир Коссар провів засідання, де була одностайно ухвалена резолюція про те, що не слід шкодувати зусиль для формування єдиного представницького органу всіх українських груп в Канаді, за винятком комуністів. Вирішено, що УНО продовжить робити це самостійно за допомогою людей доброї волі. Ця позиція Екзекутиви була відображена на сторінках «Нового Шляху», що зупинило полеміки з іншими українсько-канадськими фракціями, а також в інструкціях, виданих окремим філіям [15, р. 55].

Центральною фігурою в процесі координації життєдіяльності канадського українства на цей момент став Василь Кушнір. Оскільки він представляв найбільшу українсько-канадську греко-католицьку групу, було цілком природно, що мирянська організація у вигляді Братства українців-католиків повинна стати ініціатором формування центрального українсько-канадського представницького органу. У вересні 1939 року В. Кушнір зробив першу спробу, скликавши представників Союзу українців-самостійників та Українського Національного Об'єднання у Вінніпегу. Ці організації виявили одностайність в тому, що необхідне об'єднане представництво канадських українців [15, р. 56].

У вересні 1939 року діячі УНО в Саскатуні вирішили сформувати Репрезентаційний комітет за взірцем, запропонованим Василем Кушніром. В листопаді цього року розпочався новий етап консолідації канадського українства. Союз українців-самостійників дійшов висновку, що для загального добра варто толерувати свого супротивника у спільному комітеті [5, с. 142].

14 січня 1940 року провідники БУК, УНО і СГД в особі Василя Кушніра, Володимира Коссара, Ореста Жеребка, Теодора Дацьківа, Тиміша Павличенка, Михайла Пелеха та Андрія Труха оприлюднили відозву «До всіх Національних Українських Організацій Всеканадійського Значіння і до Всеї Української Людности в Канаді», в якій зазначалося: «Всі українці так само мусять розуміти, що без їх однозгідної участі і праці на міжнародному полі така справедлива розв'язка української проблеми не буде можливою і під цю пору, як вона була унеможливлена самими українцями в 1918 і 1919 роках через висилку на мирову Конференцію не єдиної, а кількох українських противних до себе делегацій. Це не сміє повторитися в цій війні. Тим часом така небезпека вже заходить. Дійсна незалежна опінія українців Канади мусить цьому в найрішучіший спосіб і негайно запобігти» [2, с. 63].

3 лютого 1940 року сформований Репрезентаційний Комітет Українців Канади (РКУК) під керівництвом Василя Кушніра. До президії структури увійшли члени Братства українців-католиків Орест Жеребко та Тома Мельничук і члени Українського Національного Об'єднання інженер Володимир Коссар, професор Тиміш Павличенко та адвокат Василь Свистун [9, с. 249]. Організації-засновники РКУК погодилися, що відтепер проблемою єдності канадського українства повинен займатися Комітет, а не окремі організації [15, р. 70].

4 лютого 1940 року Василь Кушнір заявив у пресі: «В Канаді ми жили старим краєм. Це були наша радість і смуток. Це ми вліпляли в молодь нашу і не прогайнували ні одного моменту. Прийшов час нашого іспиту в Канаді, коли ми маємо доказати, що ми здібні тут бути воедино і сотворити один провід.

Ідея незалежності там не згасала, але вони безсильні там сказати, чого хочуть і що їм належить. Провидіння Боже хоче, щоб тут сказали ми, під канадійським прапором про прапор український. Ця ідея невмируща аж до остаточної перемоги! Нам треба єдності! Англіїці подивляють нашу динаміку. Від осені 1938 провідні наші люди працювали над тою єдністю, коли прийшла скрута Карпатської України, ми бачили потребу одного фронту! Наші переговори скінчилися додатньо. БУК і УНО наїшли спільну мову: Хочемо України на християнських основах, хочемо української національної держави. Це нас єднає.

Як тяжко зійтися на національному ґрунті, коли моральні сили підірвані! Хочемо цю хвилю пережити в піднеслім настрої. Хочу вам заявити важне. Вчора була конференція БУК-а і УНО. Вибрали Репрезентаційний Комітет, з тим, що остає місце для інших українських організацій в Канаді, котрі схочуть з нами спільно приступити до праці. Говорю, як голова того РК. Виведу вам людей, що будуть працювати. Я виведу їх тут, щоби ви їх виділи, а вони працювали аж до перемоги нашої справи!» [2, с. 65-66].

9 травня 1940 року СУС організував чергову зустріч з СГД, СУО та деякими місцевими організаціями у Вінніпегу і разом з ними заснував представницький орган – Центральний комітет українців Канади (ЦКУК) [15, р. 83-84].

Прилюдне зречення провідника Союзу українських організацій Данила Лобая від соціалізму зробило його сприятливим для націонал-патріотичного табору. Проте, на відміну від Ярослава Арсенича і Мирослава Стечишина, Тиміш Павличенко і Василь Кушнір визнавалися компетентними лідерами канадського українства, що зміцнювали процес його консолідації [5, с. 142].

Заключний етап координації діяльності українських діаспорних організацій Канади відбувся 6-7 листопада 1940 року, коли у Вінніпегу відбулася конференція двох українських комітетів. В цей час «ініціатива виходила від Федерального департаменту національних військових служб... Відсутність єдності серед українців розглядалася як ворожість для військових зусиль, і уряд хотів дій» [15, р. 89-90].

До перемовин як посередники приєдналися канадський історик Джордж Сімпсон і канадський літературознавець Ватсон Кіркконелл та британський дипломат Джеймс Еразм Трейсі Філіппс. Безпосереднє втручання федерального уряду Канади означало серйозне ставлення до проблеми єдності української громади, і перемовники проявили готовність прийняти вказівки своїх посередників. Запорукою успішної зустрічі стали згода Союзу українців-самостійників на співпрацю з реформованим Українським Національним Об'єднанням та визнання ним Союзу українських організацій як законної української діаспорної організації в Канаді. Нарешті, головна перешкода на шляху до взаємодії була подолана [5, с. 148].

Внаслідок успішних перемовин паралельні структури та діаспорні організації канадського українства інтегрувалися у єдиний Комітет українців Канади (КУК). Всі зусилля, за словами її президента Василя Кушніра, були зосереджені у двох напрямках:

«1) Для консолідації української opinio і для координації праці українців Канади для помочи урядам Канади і Великої Британії успішно закінчити війну;

2) Для представлення сконсолідованої opinio і для ведення скоординованої праці взагалі...» [9, с. 250]

Відразу керівники українських діаспорних організацій оприлюднили комунікат до всієї української діаспори в Канаді про створення на основі Репрезентаційного і Центрального комітетів українців Канади власне Комітету українців Канади, який був покликаний до «скріплення воєнних зусиль як горожан Канади» і «координації праці у всіх спільних справах українського народу» [2, с. 68-69].

8 листопада 1940 року КУК оприлюднив комюніке, в якому інформував канадське і світове українство про об'єднання Братства українців-католиків, Українського Національного Об'єднання та Союзів українців-самостійників, гетьманців-державників і українських організацій в межах однієї структури. Українська громада Канади схвально відреагувала на її створення [1, арк. 57].

Отже, канадське українство пройшло довгий і складний шлях до об'єднання, що часто ускладнювався банальними егоїстичними інтересами. Друга світова війна та події в окупованій Україні вимагали єдності закордонних українців, котрі досі шукали консолідації, проте не знаходили компромісів. І лише втручання федерального уряду Канади, котрий потребував підтримки етнічних громад, змусило фрагментовану українську діаспору сісти за стіл перемовин та визначити формат подальшої співпраці. І з цього моменту розпочався новий етап суспільно-політичного життя української діаспори в Канаді. Заснування Комітету українців Канади засвідчило довершення ідеї її згуртування, що билася в серцях кожного активного канадського українця та нарешті вилилася в єдину провідну організацію.

Список використаних джерел та літератури:

1. Балицька Ю. О. Суспільно-політична діяльність Конгресу українців Канади: дис.... канд. політ. наук: 23.00.02; Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. Чернівці, 2009. 213 арк.
2. Баран О. Праця для церкви і народу: життя і діяльність о. д-ра Василя Кушніра. Вінніпег, 1995. 215 с.
3. Верига В. За межами Батьківщини: збірник наукових статей і доповідей. Львів, 2002. 364 с.
4. Войченко О. Літопис українського життя в Канаді. Вінніпег, 1969. Т. 4: Доба росту й диференціації: роки 1930-1939. 475 с.
5. Герус О. В. Консолідація української суспільності в Канаді. *Життєвий досвід українців у Канаді: рефлексії*. Вінніпег, 1994. С. 115–152.
6. Євтух В. Б., Трощинський В. П., Попок А. А. Закордонне українство. Навч. посібник. Київ, 2005. 308 с.
7. Макар В. Реакція канадських українців на акцію руйнування православних церков на Холмщині та Південному Підляшші в 1938 році. *Акція руйнування православних церков на Холмщині і Південному Підляшші в 1938 році – обставини, перебіг, наслідки*. Холм, 2009. С. 159-169.
8. Макар В. Українці Канади – неперервний зв'язок із Україною: ч. 2 *Зовнішні справи: наук. журнал*. 2016. №10. С. 40-44.
9. Марунчак М. Г. Історія українців Канади. Вінніпег, 1991. Т. 2. 1991. 512 с.
10. Трощинський В. П., Шевченко А. А. Українці в світі. Київ, 1999. 352 с.
11. Українська політична еміграція 1919–1945: Документи і матеріали. Київ, 2008. 928 с.
12. ЦДАЗУ (Центральний державний архів зарубіжної україніки), Ф. 15. Оп. 2. Спр. 14. 10 арк.
13. Hillmer N., Kordan B., Luciuk L. On guard for thee: war, ethnicity, and the Canadian state, 1939-1945. Ottawa, 1988. XX, 282 p.
14. Kordan B. S. Canada and the Ukrainian Question, 1939-1945: A Study in Statecraft. Montreal and Kingston, 2001. XIV+270 p.
15. Veryha W. The Ukrainian Canadian committee: Its origin and war activity. Toronto, Ontario, 1967. 160 p.

References:

1. Balytska Yu. O. Suspilno-politychna diialnist Kongresu ukrainsiv Kanady: dys.... kand. polit. nauk: 23.00.02; Cherniv. nats. un-t im. Yu. Fedkovycha. Chernivtsi, 2009. 213 ark.
2. Baran O. Pratsia dlia tserkvy i narodu: zhyttia i diialnist o. d-ra Vasylia Kushnira. Vinnipeh, 1995. 215 s.
3. Veryha V. Za mezhamy Batkivshchyny: zbirnyk naukovykh statei i dopovidei. Lviv, 2002. 364 s.
4. Voitsenko O. Litopys ukrainskoho zhyttia v Kanadi. Vinnipeg, 1969. T. 4: Doba rostu y dyferentsiiatsii: roky 1930-1939. 475 s.
5. Herus O. V. Konsolidatsiia ukrainskoi suspilnosti v Kanadi. *Zhyttievyi dosvid ukrainsiv u Kanadi: refleksii*. Vinnipeh, 1994. S. 115–152.
6. Ievtukh V. B., Troshchynskiy V. P., Popok A. A. Zakordonne ukrainstvo. Navch. posibnyk. Kyiv, 2005. 308 s.
7. Makar V. Reaktsiia kanadskykh ukrainsiv na aktsiiu ruinuвання pravoslavnykh tserkov na Kholmshchyni ta Pivdennomu Pidliashshi v 1938 rotsi. *Aktsiia ruinuвання pravoslavnykh tserkov na Kholmshchyni i Pivdennomu Pidliashshi v 1938 rotsi – obstavyny, perebih, naslidky*. Kholm, 2009. S. 159-169.
8. Makar V. Ukrainsi Kanady – neperervnyi zviazok iz Ukrainoiu: ch. 2 *Zovnishni spravy: nauk. zhurnal*. 2016. № 10. S. 40-44.
9. Marunchak M. H. Istoriia ukrainsiv Kanady. Vinnipeh, 1991. T. 2. 1991. 512 s.: il.
10. Troshchynskiy V. P., Shevchenko A. A. Ukrainsi v sviti. Kyiv, 1999. 352 s.
11. Ukrainska politychna emihratsiia 1919–1945: Dokumenty i materialy. Instytut politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy; Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv hromadskykh obiednan Ukrainy. Kyiv, 2008. 928 s.
12. TsDAZU (Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv zarubizhnoi ukrainiky). F. 15. Op. 2. Spr. 4. 10 ark.
13. Hillmer N., Kordan B., Luciuk L. On guard for thee: war, ethnicity, and the Canadian state, 1939-1945. Ottawa, 1988. XX, 282 p.
14. Kordan B. S. Canada and the Ukrainian Question, 1939-1945: A Study in Statecraft. Montreal and Kingston, 2001. XIV+270 p.
15. Veryha W. The Ukrainian Canadian committee: Its origin and war activity. Toronto, Ontario, 1967. 160 p.